O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

“BADIIY GRAFIKA VA DIZAYN SOHASIDA BO‘LAJAK MUTAXASSISLARNI TAYYORLASHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA YECHIMLARI” MAVZUSIDA

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI

MATERIALLARI TO'PLAMI

TERMIZ - 2024

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

BADIIY GRAFIKA VA DIZAYN HAMDA MILLIY LIBOS, KASHTACHILIK, TO‘QIMACHILIK KAFEDRALARI

BADIIY GRAFIKA VA DIZAYN SOHASIDA BO‘LAJAK MUTAXASSISLARNI TAYYORLASHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

Respublika ilmiy-texnik anjumani
II qism

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ГРАФИКИ И ДИЗАЙНА

Республиканская научно-техническая конференция
Часть II

CURRENT PROBLEMS AND SOLUTIONS FOR TRAINING FUTURE SPECIALISTS IN THE FIELD OF ART GRAPHICS AND DESIGN

Republican scientific and technical conference
Part II

21-22-noyabr 2024-yil

TERMIZ – 2024

“Badiiy grafika va dizayn sohasida bo‘lajak mutaxassislarni tayyorlashning dolzarb muammolari va yechimlari” Respublika ilmiy-texnik anjumani materiallari to‘plami (II qism). - Termiz: **“Surxon ilm nashri”** nashriyoti, 2024-y. 316 b.

Mazkur to‘plamda badiiy grafika va dizayn, muhandislik grafikasi hamda yengil sanoat fanlarini zamonaviy dasturlar yordamida ishlab chiqarish istiqbollari hamda badiiy grafika va dizayn sohalarida ta’lim berish sifat va samaradorligini oshirishga oid ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar o‘z aksini topgan.

“Badiiy grafika va dizayn sohasida bo‘lajak mutaxassislarni tayyorlashning dolzarb muammolari va yechimlari” mavzusidagi ushbu anjumanni materiallariga Termiz davlat universiteti, Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalari universiteti, Milliy rassomchilik va dizayn instituti, Jizzax Politexnika institute, Toshkent to‘qimachilik va yengil sanoat inistituti, Buxoro davlat pedagogika instituti hamda respublikamizning boshqa oliy ta’lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan professor-o‘qituvchilar, katta ilmiy xodimlar, doktarantlar, mustaqil izlanuvchilar, magistrantlar va talabalarning maqola va tezislari kiritilgan.

Ma’sul muharrirlar:

Xumoyiddin TURAYEV,
TerDU “Milliy libos va san’at” fakulteti dekani, p.f.f.d. (PhD), dotsent

Odil TOSHBEKOV,
TerDU “Milliy libos, kashtachilik, to‘qimachilik” kafedrasi mudiri, t.f.f.d. (PhD)

Shavkat SATTAROV
TerDU “Badiiy grafika va dizayn” kafedrasi mudiri

Taqrizchilar:

Iftixor KAMOLOV
QARDU “Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi“ kafedrasi mudiri, p.f.d. prof

Mustafoqul URAZOV
TerDMAU “Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor” t.f.d., professor

Anvar TURAKULOV
TerDPI “Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrasi mudiri, p.f.n., dotsent

Mazkur to‘plamga kiritilgan maqola va tezislarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlar sanasining to‘g‘riligiga, hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning o‘zlari ma’suldirlar.

Ushbu ilmiy-amaliy konferensiya O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligning **2024-yil 18-yanvardagi 16-sonli** buyrug‘iga muvofiq tasdiqlangan rejaga asosan Termiz davlat universitetida o‘tkazilmoqda.

© “Surxon ilm nashri” 2024

O‘QUVCHILARDA ESTETIK DIDNI SHAKLLANTIRISHDA TASVIRIY SAN’ATNING O‘RNI VA USLUBLARI

Muhammadiyeva Zarina Bahodirovna
TerDU, dotsent v.b., muxammadiyeva@tersu.uz

Estetik did – bu insonning go‘zallikni his qilish, anglash va baholash qobiliyatidir. Bu qobiliyat, ayniqsa, yoshlik davrida rivojlantirilishi muhim bo‘lib, uning shakllanishida ta’limning alohida o‘rni bor. Tasviriy san’at fani o‘quvchilarning estetik didini shakllantirishning asosiy vositalaridan biri hisoblanadi. San’at orqali o‘quvchilar go‘zallikni idrok qilish, uni anglash va yaratishga o‘rganadilar. Ushbu maqolada tasviriy san’atning estetik didni rivojlantirishdagi o‘rni va qo‘llaniladigan uslublar tahlil qilinadi[1].

Tasviriy san’atning estetik didni rivojlantirishdagi o‘rni:

Estetik tafakkurni shakllantirish: Tasviriy san’at o‘quvchilarning estetik qarashlarini rivojlantiradi, ularga go‘zallikni turli ko‘rinishlarda anglash imkonini beradi. Misol uchun, milliy naqshlar, rangtasvir yoki haykaltaroshlik san’ati orqali o‘quvchilar go‘zallikni qadrlashni o‘rganadilar.

Go‘zallikni idrok qilishni rivojlantirish: San’at asarlarini tahlil qilish orqali o‘quvchilar tabiat va jamiyatdagi go‘zallikni chuqurroq anglashga o‘rganadilar. Bu ularda nozik estetik sezgi va yuqori didni shakllantiradi[2].

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish: Tasviriy san’at mashg‘ulotlari ijodiy jarayon orqali o‘quvchilarning fikrlash va tasavvur qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, mavzuli kompozitsiyalar yaratish ularga voqelikni badiiy talqin qilish imkonini beradi.

Madaniy qadriyatlarni singdirish: Tasviriy san’at orqali milliy va jahon madaniyatining boy merosi bilan tanishtirish o‘quvchilarda madaniy-estetik qarashlarni shakllantiradi. Milliy san’at asarlarini o‘rganish ularda o‘z madaniyatiga hurmat va ehtirom tuyg‘usini oshiradi[3].

Estetik didni rivojlantirishda qo‘llaniladigan uslublar:

1. **Ko‘rgazmali usul**: San’at darslarida ko‘rgazmali materiallardan foydalanish o‘quvchilarni san’atning turli yo‘nalishlari bilan tanishtirishga yordam beradi. Rangtasvir, grafik san’at, haykaltaroshlik va arxitektura namunalarini namoyish etish o‘quvchilarni go‘zallikni his qilishga o‘rgatadi[4].

2. **Amaliy usul**: Mashg‘ulotlarda o‘quvchilarni ranglar bilan ishlash, kompozitsiyalar yaratish yoki shakl va fakturalarni o‘rganish kabi amaliy ishlar orqali estetik qarashlarni rivojlantirish. Bu usul ijodiy jarayon orqali didni shakllantirishga yo‘naltirilgan.

3. **Tahlil va muhokama usuli**: San’at asarlarini tahlil qilish va ular ustida muhokama olib borish o‘quvchilarni badiiy asarlarni tushunishga, ulardan estetik

zavq olishga o‘rgatadi. Masalan, buyuk rassomlarning ijodiy uslublarini tahlil qilish orqali o‘quvchilar badiiy tafakkurni rivojlantiradi.

4. **Interaktiv usul**: O‘quvchilarning faolligini oshirish uchun darslarni interaktiv tarzda tashkil qilish. Masalan, guruhli loyiha ishlari, badiiy viktorinalar yoki san’at asarlarini jonlantirish kabi faoliyatlar ularda qiziqish va didni rivojlantiradi.

5. **Innovatsion texnologiyalarni qo‘llash**: Raqamli san’at dasturlari, virtual ko‘rgazmalar va onlayn san’at galereyalaridan foydalanish orqali zamonaviy san’atni o‘rganish imkonini yaratish. Bu o‘quvchilarga san’atning yangi ko‘rinishlarini o‘rganishga yordam beradi[4]. Dewey, J. (2005). estetik tajribaning ta’limdagi ahamiyatini o‘rganadi. U san’at orqali o‘quvchilar o‘z his-tuyg‘ularini anglash va ifodalashni o‘rganishini ta’kidlaydi. Deweyning bu asari tasviriy san’at darslarining estetik didni rivojlantirishdagi rolini nazariy asoslab beradi. Sobirova, R. (2019). ning tadqiqoti o‘quvchilarni san’at asarlarini tahlil qilish orqali estetik qarashlarni rivojlantirish usullariga qaratilgan. Muallif tasviriy san’at darslarida tahlil va muhokama usulining samaradorligini ko‘rsatadi. Mamatqulov, F.ning bu asari tasviriy san’at darslarida interaktiv metodlarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning estetik tafakkurini rivojlantirish imkoniyatlarini ko‘rsatadi. Muallif darslarda o‘yinli va texnologik yondashuvlarning qo‘llanilishini tavsiya qiladi. Smith, R. A. (2006).ning asari madaniyat va san’atning ta’limdagi o‘rniga qaratilgan. U san’at darslari orqali o‘quvchilarni madaniy qadriyatlar bilan tanishtirish va estetik qarashlarini shakllantirish metodlarini yoritadi. Karimberdiyeva, N. (2018). tasviriy san’at darslarida kompozitsiyalar yaratish orqali o‘quvchilarni go‘zallikni idrok qilishga va ijodiy fikrlashga o‘rgatish usullarini ko‘rib chiqadi. U badiiy ko‘rgazmali vositalarning didni shakllantirishdagi ahamiyatini ta’kidlaydi[5]. Perkins, D. N. (1994) o‘quvchilarning estetik qarashlarini shakllantirish uchun san’at asarlarini tahlil qilish usullariga e’tibor qaratadi. Uning fikricha, san’at darslarida kuzatuvchanlikni rivojlantirish estetik didni shakllantirishning muhim omilidir. Yuqoridagi adabiyotlar tasviriy san’atning o‘quvchilarda estetik didni shakllantirishdagi o‘rnini turli jihatlarni yoritadi. Ushbu ishlar o‘quvchilarning go‘zallikni idrok qilish, uni anglash va badiiy jarayonlarga jalb qilish orqali estetik tafakkurni rivojlantirishda amaliy yondashuvlarni taklif etadi. Adabiyotlar san’at darslarida ko‘rgazmali, amaliy va interaktiv metodlardan foydalanishning samaradorligini tasdiqlaydi va milliy qadriyatlarning bu jarayondagi ahamiyatini ta’kidlaydi[6].

Tasviriy san’at darslarining samaradorligi: O‘quvchilarning estetik didini shakllantirishda tasviriy san’at darslarining samaradorligini oshirish uchun quyidagilar muhim hisoblanadi:

- **Individual yondashuv:** Har bir o‘quvchining qobiliyatlari va qiziqishlariga mos darslarni tashkil qilish.

• **Davriy nazorat:** O‘quvchilarning ijodiy ishlari va estetik didini baholab borish.

• **Madaniy-tarixiy bog‘liqlik:** Darslarda milliy va jahon san’ati asarlaridan foydalangan holda didni rivojlantirish.

Xulosa. Tasviriy san’at o‘quvchilarning estetik didini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Bu fan orqali o‘quvchilar nafaqat san’at asarlarini tushunishni, balki go‘zallikni yaratish va qadrlashni ham o‘rganadilar. Ko‘rgazmali, amaliy va interaktiv usullardan foydalanish esa bu jarayonning samaradorligini oshiradi. Shu sababli, tasviriy san’at darslari nafaqat badiiy, balki estetik tarbiyaning muhim qismi sifatida qaralishi lozim[7].

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Zarina M., Sabina Q. THE PRACTICAL IMPORTANCE OF TYPES AND GENRES OF FINE ARTS IN HUMAN LIFE //Universum: технические науки. – 2021. – №. 11-5 (92). – С. 90-91.

2. Bahodirovna M. Z., Xolmurodovich S. C. Methodical Interpretations on the Organization of Independent Educational Classes in the Subject of Painting //International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development. – 2020. – Т. 2. – №. 11. – С. 24-27.

3. Muhammadiyeva Z. B., Turayeva F. M. Methodology of Teaching School Students to Work in Student Structure with Colorful Objects //European Journal of Innovation in Nonformal Education (EJINE).–2022. – 2022.

4. Muhammadiyeva Z. B., Turayeva F. M. Methodology of Teaching School Students to Work in Student Structure with Colorful Objects //European Journal of Innovation in Nonformal Education (EJINE).–2022. – 2022.

5. Muhammadiyeva Z. B. Tasviriysanat darslarida akseologik yondashuv asosida oquvchilarning estetik madaniyatini shakllashtishi metodikasi //Educational Research in Universal Sciences ISSN. – 2023. – С. 2181-3515.

6. Bahodirovna M. Z. Improving The Methodology Of Developing Aesthetic Culture Of Students In Fine Arts //Academia Repository. – 2024. – Т. 5. – №. 2. – С. 300-305.

7. Bahodirovna M. Z. Tasviriy San’At Mashg‘Ulotlarida O ‘Quvchilarning Ijodkorlik Kometensiyasini Rivojlantirishda Treninglardan Foydalanish //Fan Jurnali Ta'Lim Va Madaniyat. – 2024. – Т. 2. – №. 1.